

Obsah

Předmluva.....	15
Seznam zkratk.....	21
1 Meteorologické procesy a jevy	25
1.1 Prostorové a časové měřítko meteorologických jevů.....	25
1.2 Mezinárodní klasifikace oblaků.....	30
1.2.1 Stručná historie klasifikace oblaků	31
1.2.2 Mezinárodní klasifikace oblaků v současnosti.....	33
1.3 Další typy rozdělení oblaků	39
2 Přehled dynamiky atmosféry středních zeměpisných šířek	41
2.1 Základní rovnice velkoprostorové dynamiky atmosféry.....	42
2.1.1 Pohybová rovnice v relativní souřadnicové soustavě	43
2.1.2 Hydrostatická aproximace	47
2.1.3 Pohybová rovnice v systému se zobecněnou vertikální souřadnicí.....	48
2.1.4 Geostrofická aproximace	50
2.1.5 Ageostrofické proudění.....	51
2.1.6 Termální vítr	52
2.1.7 Rovnice kontinuity.....	55
2.1.8 Uzavřený systém základních rovnic	57
2.2 Baroklinní instabilita	57
2.3 Kvazigeostrofická aproximace.....	61
2.3.1 Kvazigeostrofická forma základních vztahů dynamiky atmosféry	62
2.3.2 Kvazigeostrofická omega rovnice.....	64
2.3.3 Rovnice kvazigeostrofické potenciální vorticity, „PV thinking“	65
2.4 Cirkulace mezosynoptického měřítká.....	71
2.4.1 Semigeostrofická aproximace	72
2.4.2 Oblačnost a srážky v mimotropické frontální cykloně.....	75
2.5 Planetární mezní vrstva atmosféry	77
2.5.1 Atmosférická turbulence.....	77
2.5.2 Boussinesqova aproximace.....	83
2.5.3 Poruchová forma základních dynamických rovnic	84

3	Přehled termodynamiky atmosféry	87
3.1	Složení vzduchu.....	88
3.2	Stavová rovnice vlhkého vzduchu	90
3.3	Charakteristiky vlhkosti.....	91
3.4	I. hlavní věta termodynamická a její důsledky.....	94
3.5	Adiabatický proces a potenciální teplota	97
3.6	Entropie, II. hlavní věta termodynamická.....	99
3.7	Rovnováha tří fází vody.....	102
3.8	Vzduch nasycený vodní párou	105
3.8.1	Latentní teplo	105
3.8.2	Clausiusova–Clapeyronova rovnice.....	106
3.9	Vliv křivosti povrchu a rozpustných příměsí na napětí nasycené vodní páry	109
3.9.1	Povrchové napětí vody.....	110
3.9.2	Vliv zakřivení povrchu na napětí nasycení, Kelvinova rovnice.....	111
3.9.3	Vliv rozpustných příměsí na napětí nasycení.....	113
3.10	Procesy vedoucí k nasycení vlhkého vzduchu	117
3.10.1	Nasycení vzduchu při izobarickém procesu.....	117
3.10.2	Nasycení vzduchu při adiabatické expanzi	119
3.10.3	Nasycení vzduchu při adiabaticko–izobarickém promíchávání	120
3.11	Vratný adiabatický a pseudoadiabatický proces	122
3.12	Konzervativní charakteristiky týkající se nasyceného vzduchu	126
3.13	Vertikální gradient teploty při adiabatických procesech.....	128
4	Mikrofyzika oblaků	131
4.1	Základní vlastnosti oblačných a srážkových elementů	134
4.1.1	Spektrum velikosti oblačných a srážkových částic	136
4.1.2	Spektrum velikosti oblačných kapek	139
4.1.3	Spektrum velikosti dešťových kapek	143
4.1.4	Tvar a koncentrace ledových krystalů	149
4.1.5	Rozdělení velikosti sněhových vloček	154
4.1.6	Základní vlastnosti krup.....	156
4.1.7	Pádová rychlost oblačných a srážkových částic.....	157
4.1.7.1	Pádová rychlost vodních kapek.....	158
4.1.7.2	Pádové rychlosti ledových částic	163
4.2	Mikrofyzikální procesy v kapalných oblacích	167
4.2.1	Nukleace oblačných kapek	168
4.2.2	Kondenzace a výpar.....	171
4.2.2.1	Růst kapky difuzí vodní páry	172
4.2.2.2	Nestacionární aspekty difuzního růstu kapek.....	180
4.2.3	Růst kapek koalescencí	183
4.2.3.1	Příprava oblačného prostředí na koalescenční růst	183
4.2.3.2	Růst kapek srážkami a koalescencí	185

4.2.3.3 Srážková – kolizní – účinnost	186
4.2.3.4 Spojitý model koalescenčního růstu.....	188
4.2.3.5 Koncepční modely růstu kapek koalescencí	189
4.2.3.6 Stochastická koalescenční rovnice	192
4.2.4 Tříštění kapek	195
4.3 Mikrofyzika ledových a smíšených oblaků	198
4.3.1 Nukleace ledových krystalů	199
4.3.1.1 Homogenní nukleace ledu.....	199
4.3.1.2 Heterogenní nukleace ledu.....	200
4.3.2 Depozice a sublimace	204
4.3.3 Agregace krystalů, zachycování kapek krystalu ledu	209
4.3.4 Sekundární nukleace ledu – multiplikace ledových částic	211
4.3.5 Tání	215
4.4 Vývoj krup	216
4.4.1 Velikost, koncentrace a tvar krup	217
4.4.2 Mechanismus růstu a struktura krup	218
4.4.3 Tepelná bilance rostoucí kroupy	221
4.5 Matematické modelování mikrofyzikálních procesů	223
4.5.1 Parametrizace kapalných mikrofyziky	226
4.5.2 Parametrizace smíšené a ledové mikrofyziky	229
5 Konvekce v atmosféře	233
5.1 Vertikální teplotní zvrstvení atmosféry, statická stabilita	237
5.2 Kritéria vertikální stability v nasyceném vzduchu.....	242
5.3 Symetrická instabilita vzhledem k šikmým pohybům částice	246
5.4 Potenciální instabilita v atmosféře	252
5.5 Dynamika konvekčního oblaku	255
5.5.1 Pohybové rovnice v oblačném měřítku.....	256
5.5.2 Síla vztlaku	259
5.5.3 Perturbační tlak.....	260
5.5.4 Vtahování.....	263
5.5.5 Vorticita proudění oblačného měřítk.....	271
5.5.6 Horizontální vorticita v konvekčním oblaku a jeho okolí.....	273
5.5.7 Vývoj vertikální vorticity v konvekčním oblaku	274
5.6 Matematické modelování konvekčního oblaku	277
5.7 Globální charakteristiky konvekčního prostředí	281
6 Meteorologické radary	286
6.1 Historie radarových měření	287
6.2 Princip radarových měření.....	288
6.2.1 Radarová rovnice – radiolokační odrazivost.....	292
6.2.2 Vztah radarové odrazivosti a intenzity srážek.....	296
6.3 Objemová radarová měření – produkty radiolokační odrazivosti	297

6.4	Vzhled základních typů oblačnosti při radarovém pozorování.....	299
6.4.1	Konvekční oblačnost.....	299
6.4.2	Vrstevnatá oblačnost.....	299
6.4.3	Nemeteorologické cíle	300
6.5	Radarová detekce srážek.....	301
6.6	Data dopplerovských rychlostí	302
6.6.1	Dopplerovské dilema	304
6.6.2	Vyhodnocení vertikálních profilů větru.....	305
6.6.3	Meteorologická interpretace radiálních rychlostí.....	308
6.7	Polarimetrická radarová měření.....	309
7	Informace z meteorologických družic	313
7.1	Historie a princip	313
7.2	Základní kategorie družic používaných v meteorologii a jejich přístrojové vybavení.....	315
7.2.1	Radiometr AVHRR polárních družic NOAA/POES a METOP	316
7.2.2	Radiometr MODIS polárních družic Terra a Aqua.....	317
7.2.3	Radiometr SEVIRI geostacionárních družic MSG	317
7.2.4	Další přístrojové vybavení meteorologických družic.....	319
7.3	Základy multispektrální interpretace družicových dat.....	320
7.3.1	Terminologie a členění spektrálních pásem.....	320
7.3.2	Základní vztahy fyziky záření.....	324
7.3.3	Odražené (rozptýlené) sluneční záření a tepelné vyzařování zemského povrchu a atmosféry.....	326
7.3.4	Základní multispektrální vlastnosti oblačnosti – odrazivost, propustnost, emisivita, jasová teplota.....	330
7.3.4.1	Odrazivost a propustnost oblačnosti	331
7.3.4.2	Emisivita, jasová teplota	331
7.3.4.3	Mikrofyzikální vlastnosti H ₂ O a její multispektrální vlastnosti.....	333
7.3.4.4	Odrazivost a emisivita v pásmu 3,5 až 4 μm.....	335
7.3.5	Multispektrální charakteristiky základních typů oblačnosti.....	339
7.3.5.1	Nízká vrstevnatá oblačnost, mlhy	339
7.3.5.2	Mělká (nízká) konvekční oblačnost	340
7.3.5.3	Stratocumulus	342
7.3.5.4	Orografické vlny na nízké oblačnosti	342
7.3.5.5	Oblačnost středního patra.....	343
7.3.5.6	Cirovitá oblačnost	343
7.3.5.7	Vertikálně mohutná konvekční oblačnost.....	344
7.3.5.8	Frontální oblačnost.....	344
7.3.5.9	Zasněžený terén	345
7.3.5.10	Odraz slunečního záření na vodní hladině	345
7.3.5.11	Tropické cyklony (hurikány, cyklony, tajfuny).....	346

7.4 Družicová pozorování konvekčních bouří a jejich systémů.....	347
7.4.1 Morfologie HHO konvekčních bouří.....	347
7.4.2 Vztah mezi jasovou teplotou a výškou HHO.....	349
7.4.3 Multispektrální pozorování a mikrofyzikální vlastnosti HHO konvekčních bouří.....	353
7.4.4 Vztah mezi družicovým vzhledem bouří a jejich vnitřní strukturou.....	355
8 Systémy detekce a lokalizace blesků.....	358
8.1 Blesky.....	358
8.2 Pozemní detekce – detekční sítě blesků.....	360
8.3 Vizualizace dat detekce blesků.....	363
8.4 Detekce pomocí družic.....	364
9 Vrstevnatá a orografická oblačnost.....	367
9.1 Mlha.....	368
9.1.1 Fyzika radiační mlhy.....	371
9.1.2 Údolní mlhy.....	372
9.2 Vrstevnaté nesrážkové oblaky.....	374
9.3 Nimbostratus.....	375
9.3.1 Srážky z nimbostratu.....	376
9.3.2 Mikrofyzikální pozorování.....	380
9.3.3 Úloha konvekce při vývoji ledových částic v nimbostratu.....	381
9.3.3.1 Nimbostratus s mělkou konvekcí v horních vrstvách.....	382
9.3.3.2 Nimbostratus spojený s hlubokou konvekcí.....	385
9.3.4 Vliv radiačních procesů a turbulentního promíchávání na vývoj Ns.....	389
9.4 Orografické oblaky.....	390
9.4.1 Nesrážková orografická oblačnost.....	393
9.4.1.1 Dvourozměrný popis proudění přes hřeben.....	394
9.4.1.2 Proudění kolem izolovaného horského vrcholu.....	402
9.4.2 Orografické srážky.....	405
9.4.2.1 Orografické zesílení srážek nad kopcovitým terénem.....	405
9.4.2.2 Kondenzace při proudění do svahu.....	406
9.4.2.3 Orograficky vyvolaná srážková konvekce.....	407
9.4.2.4 Matematické modelování orografických srážek.....	409
10 Konvekční oblačnost.....	411
10.1 Srážkové konvekční oblaky – konvekční bouře.....	414
10.1.1 Základní kategorie konvekčních bouří.....	415
10.1.2 Jednoduchá konvekční cela.....	416
10.1.3 Multicelární bouře.....	420
10.1.3.1 Uspořádané multicelární bouře.....	421
10.1.3.2 Šíření multicelárního systému.....	424
10.1.3.3 Gust fronta.....	426

10.1.4	Supercelární bouře.....	430
10.1.4.1	Vývoj koncepčního modelu supercely	434
10.1.4.2	Vznik rotace v supercele	437
10.1.4.3	Šíření a štěpení supercely	437
10.2	Nebezpečné jevy spojené s průběhem konvekčních bouří.....	443
10.2.1	Přívalové konvekční srážky, kroupy.....	444
10.2.1.1	Oblačné procesy ovlivňující vysoké úhrny přívalových srážek	445
10.2.1.2	Procesy ovlivňující trvání srážky	446
10.2.1.3	Konvekční systémy vyvolávající přívalové srážky	450
10.2.1.4	Vývoj krup v konvekční bouři	451
10.2.2	Downburst – Microburst.....	454
10.2.3	Tornádo	459
10.2.3.1	Historie výzkumu a dokumentace tornád v Evropě a v ČR.....	464
10.2.3.2	Typy tornáda	465
10.2.4	Vnitřní struktura a dynamika tornáda	468
10.3	Mezosynoptické konvekční systémy mírných zeměpisných šířek.....	472
10.3.1	Základní charakteristiky MCS.....	474
10.3.2	Squall line s připojenou vrstevnatou oblačností	477
11	Oblaky horního patra.....	481
11.1	Základní charakteristiky cirovité oblačnosti	483
11.2	Cirrus uncinus.....	485
11.3	Výtok ledové oblačnosti z oblaků Cb	488
11.4	Cirovité oblaky v tenké vrstvě vzdálené od zdroje vzniku	490
12	Kvantitativní odhad srážek z distančních měření	495
12.1	Stanovení srážek z radarových měření.....	495
12.1.1	Kalibrace a stabilita radaru	495
12.1.2	Eliminace nemeteorologických cílů	496
12.1.3	Optimální radarový produkt pro odhad srážek	496
12.1.4	Optimální Z–R-vztah.....	498
12.1.5	Korekce radarových odhadů pomocí srážkoměrných dat.....	498
12.1.5.1	Následné statistické korekce	499
12.1.5.2	Kombinovaný odhad z radarů a srážkoměrů	499
12.2	Stanovení srážek z družicových měření.....	501
13	Předpověď srážek	506
13.1	Metody nowcastingu.....	507
13.2	Kvantitativní předpověď srážek.....	510
14	Umělé zásahy do vývoje oblaků	513
14.1	Historie	514
14.2	Základní koncepce a hodnocení umělých zásahů do vývoje oblaků.....	515

14.2.1 Stimulace srážkových procesů v oblaku	515
14.2.2 Hodnocení experimentů zaměřených na zvýšení srážek z konvekční oblačnosti.....	519
14.2.3 Rozpouštění oblaků.....	526
14.2.4 Potlačení vývoje krup	527
14.3 Shrnutí současného stavu modifikace oblaků	531
Seznam citované literatury	539
Rejstřík	565